

Oponentský posudek na magisterskou diplomovou práci

Markéta Bábková: Národní identita v současném českém dramatu

Téma, které si Markéta Bábková pro svou práci zvolila, je nesporně zajímavé. Problematika identity i národní identity je v současných kulturních i historických studiích velmi frekventovaná. První část práce působí promyšleně (kapitoly 1 a 2). Bohužel to však nelze říci o práci jako celku.

Problémem mi jeví častá schematizace různých problémů. Markéta Bábková si za teoretické východisko zvolila úvahy Vladimíra Macury o národním obrození a studii Ladislava Holého Malý český člověk a skvělý český národ. Je to dost dobrá volba, byť Holý není literární vědec, tím spíše, že v úvahu bere další studie (Jedlička, Kosatík, Szczygiel aj.). Ale nelze jednotlivé teze těchto hlavních dvou knih přejímat mechanicky jako jakási neměnná daná fakta. Je tomu skutečně tak, že národní obrození „stálo“ „na dvou principech“, „principu mystifikace“ a „jazykově-literárním a intelektuálním principu“ (s. 20)? Nic jiného při formování obrozené kultury nehrálo roli? Obrození v sobě jistě mělo prvky umělosti, fikce, mystifikace, ale nezrodilo se jenom z nich. „Zrod z iracionality“ (21) je přemrštěná formulace. Přesnější je formulace v závěru: „umělého znovutvoření, nebo možná spíše umělé modifikace“ (66). Píše-li autorka, že obrozená kultura „musela vzniknout v relativně krátkém čase a v co nejkompexnější podobě“, není to nic jiného než dějinný fatalismus. Připomíná to Fučíkovy úvahy o tom, co musela udělat Božena Němcová, aby se stala největší českou spisovatelkou v polovině 19. století. Podobná zjednodušená paušalizace je, když se píše na s. 29, že české divadlo „mělo po zhruba 150 let jiné než estetické funkce“. Nebo na s. 15 „stalo se tak kvůli nacistickému hnutí v Evropě převažujícímu v první polovině 20. století“.

Další problém vidím v tom, že jako specificky české se mnohdy vykládají fenomény, které se patrně objevovaly i v jiných evropských zemích. Například rychlý a spontánní „vývoj národního myšlení, silně intelektualizovaného i emočně nabitého“ (s. 19) není patrně charakteristický jen pro českou kulturu. V období „jara národů“ v první polovině 19. století najdeme podobné jevy v celé Evropě. Výjimečné postavení korespondence (s. 24) opět není jen izolovaně českým jevem, navíc zřejmě souvisí i s dopisem jako prozaickým žánrem, oblíbeným v době sentimentalismu (obrat od barokního a klasicistního patosu k intimizaci). Jestliže Markéta Bábková na s. 27 píše, že srovnání s reflexí národní identity u jiných národů přesahuje hranice její práce, je to škoda. Právě takové srovnávání a nic jiného by mohlo osvětlit specifickou českou reflexi národní identity.

Třetí otazník: Vlastní dramatické texty hrají většinou jen minoritní roli jakéhosi dokladu k jednotlivým tezím a tématům z oblasti české mentality. Možná těch dílčích témat bylo příliš mnoho a tak už na literaturu samu nezbylo příliš místa. Což je škoda, některé poznámky (s. 49, 58, 60, 62 a jinde) svědčí o tom, že diplomantka umí dramatický text dobře číst a interpretovat. Ale přitom nacházíme v textu nadbytečná místa, kde se konstatují samozřejmě věci (viz poslední odstavec na s. 25, pasáže na s. 32, odstavec o národních tradicích na s. 37,

věta o utváření humoru, jenž je formován „komplexním historickým vývojem českých zemí“, s. 53, poznámka o tom, že Kundera je v zahraničí pravděpodobně nejznámější český spisovatel na s. 61).

K dílčím formulacím. Co znamená „obrácený běh kulturního rozvoje“ (s. 20)? Skutečně se dnes téma národní identity jeví jako přežitá problematika vzdálená současným otázkám? (viz s. 27). S 30 dole: spánek a bdění ovšem asociuje také známé pasáže z evangelií (např. Marek, 13, 33–37 a jinde) nebo slavnou Calderonovu hru Život je sen (Klicpera napsal hru s tímž tématem, ale německy, takže ji čeští badatelé z jeho díla vytěsnili). Na s. 37 si nejsem jistý, jestli je postava Švejka „ztělesněním malého českého člověka“. To je např. názor Viktora Dyka, Jaroslava Durycha, Václava Černého, ale proti nim stojí skupina jiných vykladačů, kteří ve Švejkovi vidí osvobozující sílu smíchu a výsměchu (Max Brod, Bertolt Brecht, Jan Grosman, Milan Jankovič a další). Formulace na s. 40 „texty D. Drábka jsou postaveny na životní zkušenosti průměrného malého českého člověka“ je podle mě poněkud zavádějící. Mělo by zde spíš být „reprezentují zkušenost“. Proč se k charakteru Čecha „neodmyslitelně“ přidává udavačství (s. 41)? Jsou české dějiny vyjma let 1918 a 1989 dějinami porážek a proher (s. 42)? Patrně by se mělo napsat „novější české dějiny“. S. 51: neodehrála se druhá defenestrace na Hradě? S. 56: jde u Topola o popis sovětské okupace? Je o velmi stylizovaný, záměrně deformovaný a rozmytý obraz. Článek Janáčkové není v 77. čísle, ale ročníku Naší řeči. Poněkud pythická je formulace „V Bambuškově hře Česká válka je podobným způsobem proveden kód postavy Radka...“ (s. 61). S. 65: „Georg Tabori v Rakousku...“ Tabori nebyl Rakušan, srovnatelným autorem je Thomas Bernhard a třeba jeho hra Heldenplatz.

Toto jsou mé poznámky a připomínky z pozice oponenta. Téma práce je zajímavé a náročné. Ale myslím, že diplomantka zůstala v polovině cesty. Znamku si dovolím navrhnout až podle průběhu obhajoby.

4. 6. 2014

Jiří Holý